

Лекція 3

Тема лекції: «Зовнішній карантин рослин: організація, завдання та вимоги»

План лекції

1. Підкарантинні матеріали, на які розповсюджуються карантинні обмеження.
2. Основні види карантинних документів у зовнішньому карантині рослин.
3. Відповідальність за порушення правил зовнішнього карантину.
4. Вимоги до імпорتنих і транзитних вантажів.

Література

Мовчан О. М., Устінов І. Д. Карантинні шкідливі організми. Київ : Світ, 2000. 197 с.

Вигера С. М., Ключевич М. М., Ковальчук Р. Л. Холізм наук і освіти про здоров'я природи, якість харчових ресурсів, технології та їжу. Наукові аспекти збереження та відновлення природних ресурсів в умовах сучасного розвитку суспільства : Наукова монографія. Рига, Латвія : “Baltija Publishing”, 2024. С. 561–572.

Ключевич М. М., Вигера С. М., Ковальчук Р. Л. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку органічного виробництва фітопродукції в Україні. Moderní aspekty vědy: XLIX. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. P. 147– 156.

Вигера С. М., Ключевич М. М., Ковальчук Р. Л. Обґрунтування новітньої методології забезпечення здоров'я фітоценозів. Moderní aspekty vědy: XLVII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. P. 166–175.

Курс лекцій з навчальної дисципліни «Зовнішній і внутрішній карантин» для студентів ОС «Магістр» спеціальності 202 «Захист і карантин рослин» галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» / [Гурманчук О. В., Плотницька Н. М., Невмержицька О. М.]. Житомир, ПНУ. 2022. 93 с.

Барановський М.М., Устінов І.Д., Мовчан О.О. Рекомендації з ідентифікації та захисту рослин від адвентивних видів трипсів в умовах закритого ґрунту України. Біла Церква, 2000. 37с.

Станкевич С. В., Леженіна І. П., Мешкова В. Л. Лісова ентомологія: назви основних шкідників лісових насаджень. Вид. 2-ге, перероб. і доп.. Житомир: Видавництво «Рута», 2023. 136.

Зміст лекції

1. Підкарантинні матеріали, на які розповсюджуються карантинні обмеження.

Україна – самостійна держава, кордони якої простягаються на 6,5 тис. км через рівнини, гори, ліси, ріки, моря. У морських і річкових портах, пристанях, на залізничних станціях, в аеропортах, на аеродромах, на підприємствах поштового зв'язку, автомобільних дорогах, автовокзалах, автостанціях, пунктах пропуску на державному кордоні створено 189 прикордонних пункти з карантину рослин. Спеціалісти служби стоять на сторожі охорони рослинних ресурсів України від занесення та розповсюдження небезпечних шкідників.

Зовнішній карантин рослин покликаний захищати рослинні багатства країни від ввезення відсутніх в Україні шкідників, хвороб рослин та бур'янів з імпортованим підкарантинним матеріалом, а також на запобігання вивезенню шкідників з експортованим матеріалом, що обумовлено у договорах з країною-імпортером.

Вивчаючи світову шкідливу фауну і флору та враховуючи місцеві умови, а також рекомендації регіональних міжнародних організацій з карантину рослин та національні особливості, кожна країна складає свій перелік карантинних організмів – шкідників, збудників хвороб рослин і бур'янів, проти яких здійснюється комплекс державних заходів по карантину рослин. Державна служба карантину рослин України керується своїм національним переліком.

Вся підкарантинна продукція, яка надходить в Україну із закордону, підлягає обов'язковому догляду держінспектором з карантину рослин в пунктах пропуску через державний кордон та за місцем призначення. Фітосанітарний контроль поширюється на всі підкарантинні матеріали та об'єкти і транспортні засоби, які надходять в Україну.

Підконтрольні об'єкти – об'єкти (транспортні засоби, які прибувають в Україну, сільськогосподарські та лісові угіддя в 3-х км. зоні державного кордону та пунктах ввезення, складські приміщення), які входять до категорії підкарантинних матеріалів та об'єктів і контролюються спеціалістами державної служби з карантину рослин.

Підконтрольні матеріали – матеріали (тара, контейнери, промислові товари, вироби з вовни та шкіри, гофрокартону, пакувальний матеріал тощо), які входять до категорії підкарантинних матеріалів та об'єктів і підлягають карантинному догляду без супроводження фітосанітарними документами.

Підкарантинні матеріали – це такі, що підлягають фітосанітарному контролю на державному кордоні та супроводжуються фітосанітарними документами:

- насіння і садивний матеріал сільськогосподарських, лісових,

декоративних, квіткових рослин; свіжі овочі, фрукти, картопля;

- рослини та їх частини (живці, цибулини, бульби, кореневища, щепи та ін.);
- продовольче, фуражне, технічне зерно, шрот, солод, комбікорм, макуха;
- копра, тапіока, макуха, тютюн;
- кава-зерно, какао-боби, кондитерські вироби, чай, прянощі, спеції, лавровий лист та ін.);
- сушені овочі, фрукти, гриби;
- культури живих грибів, бактерій, вірусів, нематод, кліщів, які є збудниками і носіями хвороб рослин, а також комах, що завдають збитків живим рослинам та продукції рослинного походження;
- рослинні вкладення у поштові відправлення, багаж пасажирів;
- деревина та хімічно необроблені вироби з неї, пиломатеріали;
- тара і контейнери, що надходять із країн розповсюдження капрowego жука та інших небезпечних видів роду *Trogoderma*;
- моноліти і зразки ґрунтів;
- фураж (сіно, комбікорм, підстилка тощо), що використовується при ввезенні худоби із-за кордону;
- зрізи живих квітів.

Важливим принципом зовнішнього карантину є профілактика завезення карантинних об'єктів у нашу країну. Багаторічна практика свідчить, що в ході проведення фітосанітарного догляду на прикордонних пунктах часто виявляють шкідливі організми, відсутні на території держави. Тому відповідальною ланкою у системі заходів є встановлення фітосанітарного стану імпортованих підкарантинних вантажів, оскільки попередити завезення в країну карантинних організмів простіше і дешевше, ніж локалізувати і ліквідувати вогнище.

Догляд підкарантинних вантажів, які проводять карантинні інспектори, та лабораторна експертиза зразків складають єдиний взаємопов'язаний процес.

Інспектор прикордонного пункту з карантину рослин перед початком догляду з'ясовує наявність та правильність оформлення документів, за якими дозволене ввезення підкарантинного вантажу в Україну та фітосанітарний сертифікат країни-експортера. Уточнює країну-експортера, вид вантажу, дотримання умов ввезення, визначених імпортованим карантинним дозволом (КДІ), фітосанітарні заходи перед відправленням (у разі проведення знезараження – якими препаратами та сертифікат фумігації).

Ознайомившись із документацією, інспектор здійснює фітосанітарний догляд, якому підлягають всі підкарантинні вантажі різних категорій та призначень, що перетинають державний кордон, або проходять транзитом через територію України.

Фітосанітарний контроль на державному кордоні – система заходів, спрямована на охорону території України від проникнення з-за кордону карантинних та інших небезпечних шкідників, хвороб рослин і бур'янів, що можуть завдавати значні збитки народному господарству України.

Якщо вантаж навіть не є карантинним (меблі, устаткування, техніка, обладнання тощо), але експортером є країна, де розповсюджені ті чи інші карантинні об'єкти, які мають значення для території держави, то тара, яка може служити переносником шкідників, чи пакувальний матеріал підлягають карантинному фітосанітарному догляду.

2. Основні види карантинних документів у зовнішньому карантині рослин.

Усі підкарантинні матеріали і об'єкти (насіння та садивний матеріал садових, декоративних, квіткових і дикорослих культур; рослини та їх частки: живці, цибулини, бульби, кореневища, щепи тощо; зрізані живі квіти; зразки ґрунтів; тара та пакувальні матеріали), що імпортуються, експортуються, перевозяться транзитом через територію України підлягають інспектуванню, огляду, аналізу та обстеженню державними інспекторами з карантину рослин.

Згідно з Правилами фітосанітарного контролю на державному кордоні України переміщення імпорتنих, експортних і транзитних підкарантинних та підконтрольних вантажів з інших держав через державний кордон України допускається лише за наявності на прикордонних передаточних станціях карантинного дозволу на ввезення або транзит підкарантинних вантажів, виданого Головною державною інспекцією з карантину рослин України (Укрголовдержкарантин) та фітосанітарного сертифіката, виданого державними органами з карантину та захисту рослин країни-експортера.

Для отримання карантинного дозволу на імпорт (транзит) підкарантинних вантажів, одержувачі або експедитори повинні не пізніше ніж за 5 діб до ввезення або здійснення транзиту подати письмову заяву до Укрголовдержкарантину на його оформлення. Фітосанітарний сертифікат додається до перевізних документів, що супроводжують підкарантинний вантаж.

Ввезення підкарантинних матеріалів з країн, що не мають державних органів з карантину⁴ і захисту рослин, дозволяється без фітосанітарного сертифіката з попереднім оформленням карантинного дозволу на імпорт Укрголовдержкарантином.

Відповідно до Закону України "Про карантин рослин" та Статуту Державної служби з карантину рослин України перевезення підкарантинних вантажів, які можуть бути переносниками карантинних шкідників, хвороб рослин та бур'янів із господарств, районів, областей на території яких уведено карантинні обмеження або оголошено карантин, проводиться лише за умови пред'явлення відправником карантинного сертифіката, який видається місцевою Державною інспекцією з карантину рослин, у зоні діяльності якої перебуває відправник.

Карантинний сертифікат видається на партію підкарантинного вантажу. Карантинний сертифікат складається з 4 примірників окремо на кожний вагон або контейнер. Перший примірник сертифіката додається до перевізних документів; другий зберігається на станції відправлення як документ суворої

звітності; третій державний інспектор з карантину рослин замість карантинного донесення надсилає на адресу карантинної інспекції, в зоні діяльності якої перебуває станція призначення вантажу; четвертий залишається у державного карантинного інспектора. На станції відправлення до перевізних документів уноситься відмітка щодо надання перевізнику карантинного сертифіката з зазначенням його номера та дати видачі.

Вантаж за карантинним сертифікатом без підпису та печатки, з виправленнями, а також, якщо найменування вантажу в ньому не відповідає фактично пред'явленому, до перевезення не приймається. Вантаж приймається до перевезення, якщо термін дії карантинного сертифіката не менший терміну доставки вантажу.

Підкарантинні вантажі, які надходять в Україну на адресу дипломатичних, консульських, торговельних представництв, міжнародних або міжурядових організацій, що є на території України, повинні супроводжуватись фітосанітарними сертифікатами карантинної служби країни-відправника та проходити фітосанітарний контроль на станції призначення з відбором зразків та проб для експертизи в присутності власника вантажу або його представника та працівника митниці.

При реекспорті підкарантинних матеріалів на них розповсюджуються всі карантинні обмеження, які стосуються експортних підкарантинних матеріалів.

Відповідно до Правил фітосанітарного контролю на державному кордоні України до обов'язків керівників установ, закладів, фірм, підприємств, посадових і приватних осіб належать:

1. Адміністрації морських і річкових портів, пристаней, залізниць і автостанцій, аеродромів, аеропортів, підприємств зв'язку, а також вантажоотримувачі і вантажовідправники повинні:

1.1. негайно повідомляти державному інспектору прикордонного пункту з карантину рослин про прибуття з-за кордону підкарантинних і підконтрольних матеріалів, транспорту, багажу або поштових відправлень.

1.2. Не допускати відкриття вагонів, суден, автомобілів, контейнерів та інших транспортних засобів, що прибувають з-за кордону, без фітосанітарного контролю, який здійснює державний інспектор прикордонного пункту з карантину рослин.

1.3. Подавати державному інспектору прикордонного пункту з карантину рослин всі документи, що супроводжують підкарантинні і підконтрольні матеріали.

1.4. Створювати умови для своєчасного проведення фітосанітарного контролю, відкриття вагонів, автомобілів, трюмів суден, ручної поклажі, поштових відправлень, контейнерів та ін., що надходять з-за кордону.

1.5. Виділяти приміщення, які відповідають карантинним вимогам для зберігання імпортованих підкарантинних і підконтрольних матеріалів.

1.6. Згідно з чинним законодавством забезпечувати очищення транспорту, а також місць розвантаження і зберігання підкарантинних і підконтрольних матеріалів.

1.7. Не допускати скидання бруду і рослинних залишків з транспорту на залізничне полотно, шосейні дороги або у воду поблизу місць швартування.

1.8. Погоджувати з державним інспектором прикордонного пункту з карантину рослин місце і порядок знищення заражених підкарантинних матеріалів, для чого виділяти місце під спеціальні сміттєзбірники залишків сміття від імпорتنих підкарантинних матеріалів.

1.9. Виділяти, у разі необхідності, робітників, транспортні засоби, складські приміщення для проведення знезараження імпорتنих підкарантинних і підконтрольних матеріалів на договірних умовах за рахунок вантажовідправників (вантажоотримувачів), які можуть мати там, де це необхідно, фумігаційні камери, рефрижераторні установки, обладнання і засоби для проведення знезараження.

1.10. Надавати державній службі з карантину рослин необхідні для роботи і відпочинку службові приміщення згідно з чинним законодавством.

2. Керівники підприємств, установ, закладів, фірм, представництв, посадові та приватні особи, що здійснюють імпорт, експорт, транзит підкарантинних і підконтрольних матеріалів, зобов'язані виконувати всі карантинні вимоги і здійснювати карантинні заходи, що зазначені в Законі України "Про карантин рослин" (3348-12), Статуті державної служби з карантину рослин та цих Правилах:

2.1. При отриманні або відправці підкарантинних і підконтрольних матеріалів негайно сповіщати про це працівників місцевої служби з карантину рослин.

2.2. Забезпечувати перевезення і зберігання імпорتنих під карантинних і підконтрольних матеріалів в умовах, що виключають можливість зараження території України карантинними і особливо небезпечними шкідниками, хворобами рослин і бур'янами.

2.3. В усіх випадках виявлення в підкарантинних і підконтрольних матеріалах карантинних і особливо небезпечних шкідників, хвороб рослин і бур'янів негайно повідомляти про це державну службу з карантину рослин.

2.4. Дотримуватись суворого виконання карантинних вимог, що передбачені в карантинних дозволах на імпорт (транзит) та у карантинних сертифікатах.

3. Відповідальність за порушення правил зовнішнього карантину.

Особи, винні в порушенні чинних Правил та законодавства з карантину рослин, притягуються до адміністративної, кримінальної або іншої відповідальності згідно з Законом України "Про карантин рослин" (3348-12).

Штрафи стягуються згідно з Законом України "Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів у зв'язку з прийняттям Закону України "Про карантин рослин" (4044-12), і оформлюватись згідно з

Положенням про порядок накладання штрафів на громадян і посадових осіб за порушення правил щодо боротьби з карантинними шкідниками, хворобами рослин та бур'янами, а також при ввезенні матеріалів, що не пройшли карантинну перевірку або відповідну обробку, затвердженого наказом Головної державної інспекції з карантину рослин Мінсільгосппроду України від 15.05.1996 року N 36 (z0249-96) і зареєстрованого у Мінюсті 25.05.1996 року N 249/1274.

4. Вимоги до імпорتنих і транзитних вантажів.

Імпортні і транзитні вантажі з об'єктами регулювання повинні відповідати таким вимогам:

- бути вільними від карантинних організмів; супроводжуватися оригіналами фітосанітарних сертифікатів; супроводжуватися карантинними дозволами;

- не походити з об'єкта або зони виробництва чи переміщуватися через зону, на яку поширюється карантинний режим, що підтверджується іноземною національною організацією захисту рослин країни – експортера або транзиту.

У разі якщо імпорتنий або транзитний вантаж з об'єктами регулювання був доставлений або зберігався, перепаковувався чи розділявся в іншій країні, крім оригіналу фітосанітарного сертифіката на реекспорт він супроводжується оригіналом міжнародного фітосанітарного сертифіката з країни походження або його завіреної копії.

Якщо імпорتنий або транзитний вантаж з об'єктами регулювання був імпортований у кілька країн та у зв'язку з цим було видано кілька фітосанітарних сертифікатів на реекспорт, такі вантажі, крім оригіналу або завіреної копії фітосанітарного сертифіката, виданого в країні походження, повинні супроводжуватися оригіналом фітосанітарного сертифіката на реекспорт.

Якщо на відміну від країни призначення країна реекспорту не вимагає фітосанітарного сертифіката країни походження на відповідний вантаж, то він супроводжується оригіналом фітосанітарного сертифіката на реекспорт.

Переміщення підкарантинних вантажів через державний кордон України здійснюється через ті прикордонні пункти (станції), які вказані в карантинному дозволі на імпорт (транзит). У пунктах призначення всі підкарантинні імпорتنі вантажі, тара та транспортні засоби, у яких надійшли ці вантажі, проходять повторний фітосанітарний контроль. Митне оформлення та видача цих вантажів проводиться тільки за погодженням з карантинним інспектором. Переадресування цих вантажів іншим організаціям та в інші регіони допускається лише за дозволом Головної державної інспекції з карантину рослин України.

Імпорт і транзит об'єктів регулювання через територію України здійснюється за наявності карантинного дозволу. Карантинний дозвіл видається Дерпродспоживслужбою.

Для отримання карантинного дозволу не пізніше ніж за п'ять днів до

ввезення об'єктів регулювання на територію України Держпродспоживслужбі подається:

- заява за формою, встановленою Мінагрополітики;
- копія документа, що підтверджує внесення плати за видачу карантинного дозволу;
- копія договору, відповідно до якого здійснюється ввезення в Україну об'єктів регулювання.

Держпродспоживслужба протягом п'яти днів розглядає подані документи та видає карантинний дозвіл або надсилає обґрунтовану відмову в його видачі.

Карантинний дозвіл видається на кожен заявлений партію об'єктів регулювання на строк не більше шести місяців.

Карантинний дозвіл оформлюється у двох примірниках: перший примірник видається заявнику, другий – зберігається в органі, що його видав.

У карантинному дозволі зазначаються: найменування органу, що видав карантинний дозвіл; реєстраційний номер дозволу; прізвище, ім'я та по батькові, місце постійного проживання отримувача об'єктів регулювання – для фізичної особи – підприємця;

-повне найменування та місцезнаходження отримувача об'єктів регулювання – для юридичної особи;

-країна, з якої ввозяться об'єкти регулювання, та країна призначення у разі транзиту через територію України;

-код згідно з УКТЗЕД та найменування об'єкта регулювання, його кількість (окремо за кожним видом);

-перелік карантинних організмів, від яких під час ввезення об'єкт регулювання повинен бути вільний;

-фітосанітарні вимоги до об'єктів регулювання, що повинні бути виконані у пункті ввезення;

-пункт карантину рослин, що діє у пункті пропуску на державному кордоні, через який ввозиться в Україну об'єкт регулювання;

-перелік обов'язкових карантинних заходів, які проводяться у зоні митного контролю або за місцем призначення об'єктів регулювання;

-підстава для оформлення карантинного дозволу та строк його дії.

Карантинний дозвіл підписується Головним державним фітосанітарним інспектором або його заступником і скріплюється печаткою.

Питання для самоконтролю

1. *Дайте визначення поняттю «зовнішній карантин рослин».*
2. *Які Вимоги до імпорتنих і транзитних вантажів?*
3. *Який порядок застосування фітосанітарних регламентацій.*
4. *Які закони регулюють карантинні обмеження?*
5. *Охарактеризуйте структуру організації, відповідальної за регулювання шкідливих організмів в Україні.*
6. *Назвіть права і обов'язки посадових осіб, які здійснюють державний контроль.*